

nečně §§ 1 a 3 vl. nař. ze dne 15. července 1919, čís. 386 sb. z. a n., dle nichž smějí zemědělstí podnikatelé a držitelé hospodářského zvířectva mimo jiné i oves zkrmiti bez ohledu na zabavení, pokud se týče bez omezení, ač ovšem bez újmy případné povinnosti dodávkové. I dovozuje stížnost jednak, že stěžovatel neměl povinnosti, by u něho nalezených a dle zjištění nalézacího soudu zatajených 390 kg ovsa dodal a nabídnul, a že tedy nebyl ani povinen, by oves ten ohlásil, jednak, že, poněvadž má manželku a 6 dětí, měl vzhledem k tomu, že §em 1 vl. nař. ze dne 5. listopadu 1919, čís. 580 sb. z. a n. stanovena byla spotřební dávka pro držitele zemědělských podniků k vlastní výživě a k výživě příslušníků rodiny na 20 kg měsíčně, dne 7. února 1920, t. j. v den činu právo míti do srpna 1920 960 kg obilí. Neměl prý tedy stěžovatel povinnosti, by obilí (a zajisté i mouku) u něho nalezené a jím dle rozsudku zatajené odevzdal ani povinnosti, by je ohlásil. (Jde tu o 433 kg pšenice, 90 kg žita, 69 kg žitné mouky a 86 kg mouky pšeničné). K těmto závěrům mohla stížnost dospěti jen proto, že nesprávně směsuje povinnosti, zásoby úřadu ohlásiti, s povinností, zásoby takové nabídnouti nebo prodati státnímu obilnímu ústavu. Účelem prohlídek ve smyslu §§ 11 a 12 vl. nař. ze dne 27. června 1919, čís. 354 sb. z. a n. stejně jako cílem soupisů zásob dle §§ 9 a 10 téhož nařízení jest, by zjednan byl úřadům spolehlivý a úplný přehled všech po ruce jsoucích zásob obilí a mlýnských výrobků, neboť jen tím umožněno je spravedlivé rozdělení zásob mezi obyvatelstvo. Cíle toho dosíci lze samozřejmě pouze tehdy, jestliže povinní ohlásí v e š k e r é své zásoby. Bylo tedy i povinností stěžovatelovou ohlásiti úřadu veškeré své zásoby, tedy i ony, které mu dle příslušných předpisů měly zůstat k výživě nebo na zkrmení, a bezpředmětnými jsou i všechny další vývody zmateční stížnosti, týkající se jednak přiměřenosti množství obilí, které výkupní komisař stěžovateli ponechal, jednak množství, které mu státním obilním ústavem dodati předepsáno bylo.

Čís. 343.

Pokud jest beztrestným vojín, vykonávající v bitevní čáře rozkaz svého představeného.

(Rozh. ze dne 22. ledna 1921, Kr I 924/20.)

Nejvyšší soud jako soud zrušovací zavrhl po ústním líčení zmateční stížnost státního zastupitelství do rozsudku zemského trestního soudu v Praze, jímž byl obžalovaný sprostěn z obžaloby pro zločin vraždy dle §§ 134, 135 čís. 4 tr. ř.

D ů v o d y:

Uplatňujíc zmateční důvod čís. 5 § 281 tr. ř., vytýká zmateční stížnost rozsudku, že jest v rozporu sám s sebou a neúplný. Rozpor rozsudku spatřuje zmateční stížnost a generální prokuratura v tom, že nalézací soud na jedné straně shledává neodolatelné donucení ku splnění rozkazu u obžalovaného, který konal službu toliko jako ordonance, na druhé straně

sám zjišťuje, že přítomní vojáci pohotovosti rozkazu neuposlechli, nýbrž že se rozutekli, jakkoliv oni dle § 65 a násl. služ. ř. pro c. a k. vojsko I. díl v první řadě byli povinni, rozkazu, napřed jim daného, uposlechnouti, kdežto služba obžalovaného záležela dle § 41 bodu 302 citovaného služebního řádu hlavně v přenášení rozkazů a hlášení. Neméně jest prý rozsudek sám s sebou v rozporu, když jednak zjišťuje, že by byl nadporučík S. každého, kdo by se mu byl zprotivil, zastřelil, jednak však zjišťuje, že vojíni pohotovosti skutečně rozkazu jim napřed daného neuposlechli, aniž by k usmrcení některého z nich bylo došlo. Není prý vyloučeno, že by byl rozsudek nedospěl k závěru, že by byl nadporučík S. obžalovaného ihned na místě probodnul nebo zastřelil, kdyby byl jeho rozkazu na probodnutí Františka V-a neuposlechl, kdyby byl správně dle předpisů služebního řádu uvážil postavení jednak vojínů pohotovosti, jednak obžalovaného jako ordonance a náležitě ocenil skutečnost, že právě vojíni pohotovosti, jimž rozkaz nejdříve byl dán, jeho splnění bez osudných následků se vyhnuli tím, že se rozutekli. Neúplnost spatřuje zamatečnou stížnost v tom, že nalézací soud, poukazuje k § 6 (bod 33) služebního řádu, I. díl, dle něhož měl nadřízený před nepřítelem v rozhodném okamžiku právo, pro případ neuposlechnutí rozkazu vojína ihned skelití, úplně pominul při tom ustanovení § 11 (bod 66 a 67) téhož služ. řádu, pak § 158 lit. b) voj. tr. zák., dle nichž není povinen podřízený daného mu rozkazu uposlechnouti, má-li rozkaz za předmět čin zakázaný trestním zákonem. Stížnost není v právu. Nalézací soud zjistil, že vojín František V. byl dne 18. září 1914 na srbském bojišti přiveden hlídkou k nadporučíkovi S-ovi, pověřenému tehdy hlavní agendou u vojenského štábu, poněvadž způsobil zmatek v rakouském vojsku tím, že prý vystřelil a křičel: »Srbové jdou« v rozhodném okamžiku, kdy se právě očekával srbský nepřátelský útok. Dle dalšího zjištění nalézacího soudu poručil nadporučík S., aby byl František V. spoután s tím, že bude druhý den předán k příslušnému řízení, a nařídil postavení hlídky k V-ovi; kolem 1 hodiny v noci počal však V. opět křičeti: »Srbové jdou« a to mohutným, daleko slyšitelným hlasem a tu nadporučík S., aby umlčel V-a, strčil mu kukuřicový klas do úst, a když to nepomohlo, kopal V-a do hlavy okovanou botou a když ani pak nepřestal křičeti, uchopil nadporučík S. z nedaleko stojící pyramidy jednu pušku, jejíž pažbou tloukl V-a do hlavy, až pušku přerazil a V-ovi mozek vytékal; po té dal nadporučík S. přítomným vojákům všeobecný rozkaz ku probodnutí V-a, kterémuž rozkazu nikdo z vojinů nevyhověl, tito se rozutíkali a S. dal na to přímý a zvláštní rozkaz k probodnutí V-a obžalovanému Arnoštu B-ovi, jenž byl výstupu onomu přítomen služebně jako ordonance nadporučíka S-a, a jenž rozkazu toho, věda, že ve válečném území musí se každý rozkaz představeného vyplnit, a že nadřízený má právo pro případ neuposlechnutí rozkazu vojína ihned skelití, uposlechl, a bodl nznak ležícího V-a dvakráte bodlem, aniž se přesně dalo zjistiti kam. Tato zjištění odpovídají spisům. Nejvyšší soud, zkoumajе oprávněnost zamatečné stížnosti, přihlížel především k těmto předpisům služebního řádu pro c. a k. rakousko-uherské vojsko:

Podle § 61 služ. řádu, II. dílu, nadepsaného »Chování před bojem, v boji a po boji«, bod 378 musí důstojníci i poddůstojníci čelit všem nepořádkům v boji; podle 3. odstavce tohoto bodu nesmí žádný představený trpěti zbabělost slovem neb činem; kdo v rozhodném okamžiku působí

zhoubně malomyslnými řečmi na ducha svých soudruhů, kdo se snaží, o své újmě boji se vyhnouti, . . . , poslušnost odepře, . . . , má, kde to káže odstrašující příklad, podle stanného práva býti trestán, v naléhavém případě nadřízeným důstojníkem bez odkladu skolen.

§ 6. cit. služebního řádu I. díl, nadepsaný: »Chování před nepřítelem« stanoví v bodu 33: »kdo v rozhodném okamžiku vede bojácné řeči, poslušnost odepře, (zbraně a střelivo odhodí, o své vůli z bojiště se vzdálí nebo plení), buď na výstražný příklad od velitele vojska — po případě od představeného, který zakročí — osobně anebo na jeho rozkaz před očima vojska okamžitě skolen.«

§ 9 cit. služebního řádu I. díl, vymezuje v bodu 53 pojem představeného, jímž jest bez ohledu na souborovou skupinu ten, jemuž podle organického rozdělení služebních předpisů anebo na základě zvláštního nařízení náleží právo dávatí rozkazy, vzhledem ku všem, kteří jsou na jeho rozkazy odkázáni a tím jsou jeho »podřízení«. Dle bodu 54 cit. § staně se představeným každý vyšší — jakmile uchopí se velení na vlastní zodpovědnost. K takovému případnému velení jest každý vyšší (v hodnosti starší) se závazkem, že chování své dostatečně před příslušným úřadem ospravedlní, vždycky oprávněn, v těchto případech však bezvýminečně povinen: a) aby nepřislušnému chování, zřejmému porušení povinností a protislužebnímu jednání, výtržnostem a rušení pokoje se strany osob zbrojné moci a četnictva přítrž učinil, b) sejde-li se více vojsk neb ústavů, které nejsou vespolek v žádném organickém svazku, a uzná-li potřebu rozhodného rozkazování anebo jednotného velení. Pojem podřízenosti pak stanoven jest v § 11, bodu 62, I. dílu cit. služebního řádu takto: »subordinace jest povinná, bezpodmínečná poslušnost, kterou jest pro službu povinen každý podřízený svým představeným, jakož i také nižší vyšším (v hodnosti starším), jakmile tito uchopí se rozkazování.« Bod 64 tohoto § stanoví dále: subordinace žádá, by podřízený jakýkoliv rozkaz svých představených vykonal bezpodmínečně, ochotně, v příslušném čase a tak dobře, jak podle jeho sil a panujících poměrů jest možno.« Bod 65: »před vykonáním rozkazu mohou se jen tehdy činiti námitky — předpokládá-li, že to okolnosti vůbec dovolují — když podle rozumu podřízeného prospěch služby nutně tak žádá, anebo vykonání rozkazu jsou v cestě neodstranitelné, představenému však neznámé překážky. Neuzná-li představený těchto námitek, buď rozkaz bez dalšího odmlouvání vykonán.« Bod 66. stanoví dále toto: »jen tehdy, kdyby rozkaz jasně a zřejmě směřoval proti povinnostem, přísahou slíbeným, proti blahu státu anebo proti službě, podobně kdyby žádal skutek trestním zákonem zapovězený, ať podřízený po zralém uvážení všech okolností poslušnost odepře a nejbližšímu představenému o tom zprávu podá.

§ 16 cit. služebního řádu díl I. vymezuje pojem kázně, jež zahrnuje v sobě zakořeněnou ve vojsku subordinaci, věrnost k povinnostem a pořádek, (bod 98 odstavec první) a stanoví dále v bodu 99., že základem kázně u vojska jest, by byl voják přiměřeně vychován k bezpodmínečné poslušnosti, k svědomitému konání povinností a k nejpřísnější důkladnosti i v podrobnostech služby.

Dle § 41, bodu 302 tohoto služebního řádu záleží ordonanční služba hlavně v donášení rozkazů i zpráv a konají ji podle potřeby důstojníci, pak i jiné šarže a vojáci.

Nejvyšší soud vzal dále v úvahu tato ustanovení vojenského trestního zákona:

§ 145 voj. tr. zák. vymezuje pojem porušení subordinační, jehož se dopouští ten, kdo v okamžiku, kdy jest skutečně ve službě, anebo také mimo službu, odepře povinnou poslušnost rozkazu představeného vztahujícímu se na službu, anebo také jen kdykoliv poruší úmyslně povinnou úctu vůči představenému.

§ 149 voj. tr. zák. stanoví: »odepřen-li výkon služebního rozkazu představeného anebo jeho příkaz týkající se služby ne sice násilím, ale způsobem neurvalým a urážlivým, anebo nevykoná-li se úmyslně důležitý služební rozkaz, buď vinník potrestán žalářem od 3 do 5 roků, v dobách válečných od 5 do 10 roků a podle okolností, zvláště týkal-li se rozkaz služby proti nepříteli, anebo povstala-li z nevykonání jeho pro službu velká újma, smrtí zastřelením.«

Dle § 158 lit. b) voj. tr. zák. nemůže se podřízenému jakožto porušení subordinační přičítati neuposlechnutí rozkazu, má-li tento za předmět jednání neb opomenutí, v němž zřejmě lze seznati zločin nebo přečin.

§ 243 voj. tr. zák. vymezuje pojem zbabělosti takto: »Kdokoliv ze stavu kombatantů neklade vnějšímu neb vnitřnímu nepříteli z obavy o svou vlastní bezpečnost takového stupně odporu, jež podle své služební povinnosti jest povinen a schopen klásti, anebo kdo se snaží proti své povinnosti uniknouti osobnímu nebezpečí, anebo také jen projevuje slovy nebo znameními takové smýšlení, jež jest s to vzbuditi u jiných malomyslnost, dopouští se zbabělosti.

§ 254 voj. tr. zák. jednající o 9. případě zločinu zbabělosti stanoví pod lit. c): »I projevy bojácnosti stávají se zločiny, pakliže někdo ze stavu kombatantů před nepřítelem dá se strhnouti k projevům, jež jsou s to vyvolati vzrůstající skleslost mysli, § 255 voj. tr. zák. zmocňuje pak představeného, by v takovém případě, vzniká-li velké nebezpečí, zločince na místě sám skolil, anebo dal k okamžitému takovému výkonu rozkaz, a v § 257 voj. tr. zák. jest vysloveno, že každý představený, důstojník nebo poddůstojník, jenž v takovém případě nepoužije všech jemu po ruce jsoucích prostředků k odvrácení hrozícího nebezpečí, propadá sám zákonnému trestu dle § 252 voj. tr. zák.

Nejvyšší soud přihlížející k citovaným předpisům služebního řádu a vojenského trestního zákona a ke shora uvedeným, spisům odpovídajícím zjištěním nalézacího soudu jest toho názoru, že v tomto případě není ani rozporu tvrzeného ve zmatečném stížnosti ani neúplnosti, při čemž se řídil těmito úvahami: Za daných okolností tváří v tvář nepříteli, v okamžiku, kdy očekával se nepřátelský útok, a kdy pochopitelně vzrušení vojska bylo veliké, stupňoval vojín František V. svými výkřiky: »Srbové jdou« vzrušení a nervositu vojska a výkřiky ty byly způsobilé vyvolati vzrůstající skleslost mysli; on neustal ani po té, když na rozkaz nadporučíka S-a byl svázán do kozelce a za tmy v noci o 1 hodině, kdy situace byla ještě kritičtější, mohutným, daleko slyšitelným hlasem počal opět křičeti: »Srbové jdou« a šířil tím zmatek ve vojsku a nebezpečný poplach. Nadporučík S. jako velitel v oboru své působnosti vystupující (§ 9 I. díl, bod 53 a 54 cit. služebního řádu) byl podle § 61, II. dílu, bodu 378 a § 6, I. dílu,

bodu 33 v tomto rozhodném okamžiku před očekávaným útokem nepřítele povinen odstraniti příčinu nebezpečného poplachu a přiměřeným způsobem proti V-ovi zakročiti a ho, ano jeho jednání oprávněovalo nadporučíka S-a k tomu, by spatřoval v něm zbabělost dle § 254 lit. c) voj. tr. z., za každou cenu umlčeti, a pokud jiné prostředky nestačily, mohl konečně i na místě ho skoliti, nebo dáti rozkaz k takovému okamžitému skolení, neboť jinak by byl sám neplnil povinností jemu náležejících a vystavoval se nebezpečí trestního stihání dle § 257 voj. tr. z. Použil-li nadporučík S. i věcně správně tohoto krajního prostředku umlčovacího, a vyčerpал-li před tím skutečně všechny ostatní prostředky, jimiž vládl, nežli udělil krajní rozkaz ku probodnutí V-a, netřeba zde, ano se nejedná o trestní posouzení jednání nadporučíka S-a, blíže rozebíratí. Nadporučík S. dal zvláštní a přímý rozkaz k probodnutí V-a obžalovanému B-ovi, jenž byl tehdy ve službě a jehož byl bezprostředním představeným. B. byl pak podle předpisů § 11 bod 62 a 64, I. díl cit. služebního řádu vzhledem na ustanovení § 145 a 149 voj. tr. zák. povinen uposlechnouti rozkazu, neboť jinak sám by byl spáchal zločin subordinace dle posléz uvedeného zákonného ustanovení a mohl se důvodně obávati, že nadporučík S., jenž byl všeobecně znám jako člověk násilný, brutální, všeho schopný a odporu netrpějící, ho usmrtí, nehledě ani k tomu, že by se byl vydal, ježto se jednalo o uposlechnutí důležitého rozkazu před nepřítelem, nebezpečí trestního soudního stihání pro zločin dle § 149 voj. tr. zák. Za tohoto stavu věci není podřízený oprávněn zkoumati materiální, nýbrž jen formální oprávněnost rozkazu, on musí rozkazu uposlechnouti, je-li vydán příslušným nadřízeným orgánem v mezích jeho kompetence, pokud by nešlo zřejmě o rozkaz zločinný. Uváží-li se však, za jakých okolností rozkaz tento byl dán, zejména že se tak stalo na bojišti v rozhodném okamžiku, kdy se právě očekával srbský nepřátelský útok, že V. byl k nadporučíku S-ovi přiveden, poněvadž způsobil zmatek ve vojsku tím, že prý vystřelil a křičel: »Srbové jdou!«, že nadporučík nejprve poručil V-a spoutati s tím, že bude druhý den předán k příslušnému řízení, že V. kolem 1 hodiny v noci, tedy v době, kdy situace stávala se ještě kritičtější, opět počal křičeti: »Srbové jdou!« a to mohutným, daleko slyšitelným hlasem, což šířilo ve vojsku zmatek a nebezpečný poplach, že nadporučík S., by ho umlčel, nejprve strčil mu kukuřicový klas do úst a když V. ani pak nepřestal křičeti, že uchopil nadporučík S. pušku, její pažbou tloukl Valentu do hlavy, že po té, když vojáci pohotovosti jeho všeobecného rozkazu ku probodnutí V-a neuposlechli a se rozutíkali, dal přímý a zvláštní rozkaz k tomu obžalovanému Arnoštu B-ovi, pak nemohl obžalovaný B. shledati v daném mu rozkazu zřejmě nějaký zločin nebo přečin a nepřijdou tedy v úvahu ustanovení § 11 bodu 63, I. dílu cit. služebního řádu a § 158 lit. b) voj. tr. z., jichž se dovolává zmateční stížnost, nalézací soud nemusil se proto s těmito předpisy zabývati a není tu neúplnosti, jež by se týkala podstatné pro rozhodnutí okolnosti. Ale ani zdánlivého rozporu tu není. Rozkaz, jež nadporučík S. dal kolem stoječím vojínům pohotovosti, byl pouze povšechný, vůči žádné určité osobě nesměřující, všeobecný, rozkaz však obžalovanému B-ovi daný byl určitý, výslovně jen na něho znějící a pro něj přesnou povinnost zakládající a zvláštní závazek mu ukládající, kterýmž jeho postavení oproti nadporučíku S-ovi bylo v poměru k vojínům pohotovosti zatíženo, takže

je s postavením těchto porovnávatí nelze. Ostatně není předmětem této trestní věci posuzovati, čeho snad a s jakými následky se dopustili vojíní pohotovosti, když se rozutekli a byli-li za to trestáni, nýbrž pouze zkoumati jednání obžalovaného B-a, vyplynuvší z uposlechnutí rozkazu. Následkem toho nemusil se soud zabývatí služebním postavením a povinnostmi, pokud se týče trestem vojínů pohotovosti. Při tom ani netřeba podotknouti, že ordonance, byť i, jak z výše uvedených předpisů plyne, sloužila hlavně k donášení rozkazů a zpráv, byla mimo to povinna, uposlechnouti i ostatních služebních rozkazů představeného. Třebaže nalézací soud zjištěním pouhé možnosti nikoliv však skutečnosti, že by byl nadporučík S. obžalovaného ihned na místě probodl nebo zastřelil, kdyby byl jeho rozkazu na probodnutí V-a neuposlechl, vybočil snad z mezí, jemu §§ 258, 270 č. 7 st., 5 nové, tr. ř. položených, uvádí se toto zjištění tím způsobem na pravou míru, že soud očividně tím pouze chtěl dáti výraz svému přesvědčení, že obžalovaný právem se mohl domnívatí, že by ho byl nadporučík S. na místě zabil, kdyby byl rozkazu neuposlechl, a že jen neúplnou stylisací vytýkané nedopatření vzniklo, zvláště když tohoto zjištění v objektivním směru k odůvodnění rozsudečného výroku nebylo zapotřebí a zjištění pouze subjektivního přesvědčení obžalovaného úplně dostačovalo.

Čís. 344.

Zmatečnost rozsudku dle § 281 čís. 3 tr. ř. z důvodu, že nebylo dbáno předpisu § 170 čís. 1 tr. ř., není podmíněno návrhem obhajoby při hlavním líčení.

Otázku nepřipustnosti vzetí svědka do přísahy jest posuzovati dle stavu přelíčení v době svědkova výslechu.

(Rozh. ze dne 25. ledna 1921, Kr I 733/20.)

Nejvyšší soud jako soud zrušovací vyhověl již při neveřejné poradě zmateční stížnosti obžalovaných do rozsudku krajského soudu v Mladé Boleslavi ze dne 4. srpna 1920, jímž byli stěžovatelé uznáni vinými přečinem řetězového obchodu dle § 11, čís. 4 zákona ze dne 17. října 1919, čís. 568 sb. z. a n., rozsudek v odpor vzatý zrušil a vrátil věc soudu první stolice, by ji znovu projednal a rozhodl — mimo jiné z těchto

důvodů:

Uplatňujíc důvod zmatečnosti čís. 3 § 281 tr. ř., jest stížnost odůvodněna. Sám rozsudek poukazuje v prvních třech odstavcích důvodů na to, že dle spisů konalo se již v prosinci 1919 proti nynějším stěžovatelům (manželům Josefu a Anně D-ovým) a proti Adolfu S-ovi přípravné vyhledávání pro přečin řetězového obchodu s kuřivem a pro jeho předražování. Výsledkem tohoto vyhledávání bylo, že ohledně Josefa D-a učiněno bylo prohlášení dle § 90 tr. ř.; na Adolfa S-a a Annu D-ovou podána byla obžaloba, jen obviněný Adolf S. však byl odsouzen pro řetězový obchod a předražování, kdežto obviněná Anna D-ová z obžaloby